



# Τα Χορτάτα

ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 19  
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2015  
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ  
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2016  
ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ  
tachortata.blogspot.gr

Τριμηνιαία περιοδική έκδοση του Συλλόγου των Απανταχού Χορτιωτών Λευκάδος

ΠΡΩΤΗ ΣΕΛΙΔΑ

## Χειμώνας 2016



Ρώτησαν την αμυδαλιά αν υπάρχει  
Θεός κι η αμυδαλιά άνησε,  
Νίκος Καζαντζάκης

**Φυλλίς και Δημοφών, 1870,  
Edward Coley Burne – Jones  
(1833 – 1898).**

Κορυφαίος Άγγλος ζωγράφος και πρωτοπόρος του βιομηχανικού σχεδίου. Η πριγκίπισσα της Θράκης Φυλλίς ερωτεύτηκε τον γιο του Θησέα Δημοφώντα, όταν εκείνος επέστρεψε από την Τροία, και τον παντρεύτηκε. Επειδή όμως εκείνος νοστάλησε την πατρίδα του, έφυγε με την υπόσχεση να επιστρέψει. Η Φυλλίς μαράζωσε και πέθανε, περιμένοντας για χρόνια τον εκλεκτό της, αλλά οι θεοί την μεταμόρφωσαν σε δέντρο, την αμυδαλιά, για να της δοθεί περισσότερος χρόνος να περιμένει την επιστροφή του αγαπημένου της. Έτσι το δέντρο αυτό έγινε σύμβολο της ελπίδας.



## Απολλώνιον “ΦΑΟΣ”

Του ΑΓΓΕΛΟΥ Γ. ΧΟΡΤΗ



Εικόνα: Το άρμα του ανατέλλοντος Ηλίου. Ερυθρόμορφος καλυκόσχημος κρατήρας, 430 π.χ., Βρετανικό Μουσείο. «Φαέθων το του πατρός άρμα ζεύξας, δια το μη δυνατός είναι κατά την του πατρός οδόν ελαύνων, τα τ' επί γης συνέκαυσεν και αυτός κεραυνωθείς διεφθάρη» (Πλάτων, Τίμαιος, Γ', 22d) [=Ο Φαέθων έξεψε το άρμα του πατέρα του κι επειδή δεν είχε την επιδεξιότητα να το οδηγήσει στην τροχιά που ακολουθούσε εκείνος, έκανε παρανόλημα του πυρός όσα βρίσκονταν επάνω στη γη και ο ίδιος κεραυνοβλημένος έχασε με οικτρό τρόπο τη ζωή του]

Στο βορειοανατολικό άκρο του χωριού μας, πάνω από τα τελευταία σπίτια, εγκαταλελειμμένα τα περισσότερα, βρίσκεται η τοποθεσία Φάος, σε μια ανοικτή πλαγιά που τη στεφανώνουν οι κορυφές της οροσειράς των Σταυρωτών, εκτεινόμενες από τον Βορρά προς τον Νότο. Η ονομασία της τοποθεσίας είναι εντελώς ασυνήθιστη, καθώς δεν παραπέμπει π.χ. σε χαρακτηριστικά της μορφολογίας του εδάφους ή σε ανθρώπινες δραστηριότητες και περιστατικά ή σε ονόματα ανθρώπων, φυτών κ.λπ., απ' όπου προέρχονται τα περισσότερα τοπωνύμια...

Συνέχεια στη Σελ. 5-6



Το γράμμα της Σύνταξης  
Σελ. 2-3

## Με οδηγό τη σοφία του Θουκυδίδη και του Σεφέρη

Καθισμένοι στο καφενείο του χωριού ο μπάρμπα Τιπούκειτος φαίνεται απορροφημένος απ' το διάβασμα κάποιου βιβλίου. Έχει πει από ώρα τον καφέ του, όπως φαίνεται απ' το αντίτιμο που σχολαστικά έχει στήσει σε μια στήλη με εικοσάλεπτα και δεκάλεπτα...

## ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΑΚΟΜΗ

Γεγονότα και σχόλια Σελ. 4 & 7

Οι τιμωρίες στο παλιό σχολείο Σελ. 6

Κοινωνικά - Ποικίλα Σελ. 8





## Το γράμμα της Σύνταξης

# Με οδηγό τη σοφία του Θουκυδίδη και του Σεφέρη

### Αγαπητοί συγχωριανοί και φίλοι αναγνώστες,

Καθισμένος στο καφενείο του χωριού ο μπάρμπα Τιπούκειτος φαίνεται απορροφημένος απ' το διάβασμα κάποιου βιβλίου. Έχει πει από ώρα τον καφέ του, όπως φαίνεται απ' το αντίτιμο που σχολαστικά έχει στήσει σε μια στήλη με εικοσάλεπτα και δεκάλεπτα. Στην άκρη του τραπεζιού, επιμελώς διπλωμένη η εφημερίδα, όπου διακρίνονται τέσσερα γράμματα από τον τίτλο άρθρου: ...EXIT. Φαντάζομαι πως το θέμα θα να'ναι ή GREXIT ή BREXIT.

-Καληώρα, μπάρμπα Τιπούκειτε. Τι διαβάζεις;

-Καλώς τονε. Τον πάντα επίκαιρο δάσκαλο τ'ς ιστορίας, το Θουκυδίδη, που λάζω<sup>1</sup> πως πρέπει να ντονε διαβάζουμε ούλοι και όχι μοναχά οι φιλόλογοι και οι ανά την υψήλιο ειδικοί των πολιτικών επιστημών. Σ' ήθελα όμως.

- Σ' ακούω, μπάρμπα.

- Δε μου λες, ορέ ανηψέ, για να'χω καλό ρώτημα, γιατί τηνε σταματάτε τη χορτιώτικη φλάδα; Γιατί να ντηνε κλείστε; Και σε ποιόνε θα ντα λέμε όσα μας ταλαιπωρούνε; Απ' το γιατί οι Χορτιώτες δεν εφανήκανε στ'ς αγροτικές κινητοποιήσεις ως το προσφυγικό. Και για το πολιτιστικό μας απόθεμα, τ'ς εκκλησές μας, το θέατρο τ'ς Λευκάδας και τα ρέστα; Δεν πρέπει να' χουμε φωνή; . Σκέφτομαι μάλιστα πως στ'ς μέρες μας με τ'ς τόσες ευκολίες που μας δίνουνε τα ηλεκτρονικά μέσα, η συνέχιση έκδοσης τ'ς φλάδας δεν χρειάζεται τίποτ' άλλο, πέρα απ' το μεράκι και την αγάπη για τη γλώσσα και την ιστορία του τόπου μας, του χωριού μας, του νησιού μας, τ'ς χώρας μας. Κι όσοι συγχωριανοί είναι κλεισμένοι στον εαυτό τ'ς, μπορεί και να ξυνήσουνε αν ματαβαρέστε την καμπάνα τ'ς Αϊ - Κατερίνης. Κιαπέ, δεν θα να 'τανε ωραίο να βγάλουμε εφημερίδα ούλα τα χωριά τ'ς Λευκάδας και να βρεθούνε και κάποιοι σαν εκείνους που εκάμανε και κάνουνε τα πανιόνια (με όμικρον -Ιόνιο) συνέδρια να συγκεντρώνουνε ούλα τα λευκαδίτικα περιοδικά και να αποδελτιώνουνε - έτσι δεν ντο λένε οι ειδικοί; - από φτα πολύτιμο υλικό; Σκοπός είναι να γένει κάποια στιγμή νια<sup>2</sup> συμπληρωματική ιστορία του νησιού μας, που θα αρδεύεται απ' τα ιστορικά και λαογραφικά στοιχεία ουλουνών των χωριών που φκιάνουνε την ανθρωπογεωγραφία του νησιού μας - των νησιών μας, με βάση ούλα εκεία τα στοιχεία που λένε οι ειδικοί πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές. Έτσι θα δείξουμε την ιστορία του τόπου μας πιο ολοκληρωμένα και θα προβάλουμε την πορεία τ'ς Λευκάδας στη διαδρομή του χρόνου, για να γένει «κτήμα εσαεί των επιγιγνομένων<sup>3</sup>», όπως μας το λέει ο δάσκαλος Θουκυδίδης.

- ...

Και βλέποντας να'μαι σε διάσκεψη<sup>4</sup>, εσουνέχισε, θυμίζοντάς μου τι εγράψαμε στη φλάδα μας, πως πρέπει δηλαδή ούλοι οι συγχωριανοί να ξαναανακαλύψουμε, να προβάλουμε και να επαναφέρουμε στη ζωή μας αξίες πο' χουμε αλημονήσει, ξοφλώντας έτσι ένα μικρό μέρος απ' τ'ς τόκους που αβαντσάρουνε<sup>5</sup> οι πνευματικοί μας νεριάρηδες, που τροφοδοτήσαν και τροφοδοτούν συνεχώς με αθάνατο νερό τ' αυλάκια του μυαλού μας, όπως ο Σικελιανός, ο Σεφέρης, ο Θουκυδίδης κ.λπ. Και μου αμόλυσε στο τέλος και την τελευταία ταβανόπρογκα: «Αν κάποια πράματα σας στενοχωρούνε, καρτερούμε εσείς που 'πατε, κατά την ορμήνεια του ποιητή, το μεγάλο «Ναι<sup>6</sup>» να μην το βάλτε κάτω, να μην καταθέστε τα όπλα».

Τα'βαλα με τον εαυτό μου, γιατί εσουνειδτοποιήσα ξαφνικά, μέσα στην αμχανία μου, πως ο μπάρμπα Τιπούκειτος είχε δίκιο. Ούλα όσα μου'πε μου φανήκανε λογικά. Εξάλλου πάντα ο μπάρμπα Τιπούκειτος μιλάει «μετά λόγου γνώσεως», όπως συνηθίζει να σχολιάζει για όσους τα λένε μυαλωμένα. Γι' αυτό, «τοις κείνου ρήμασι πειθόμενοι», εκουβεντιάσαμε οι συντελεστές τ'ς φλάδας όσα μου'πε, το ματασκεφτήκαμε και να'μαστε πάλε στις επάλξεις. Θα φκιάνουμε το κάθε φύλλο με το ίδιο μεράκι που το φκιάνανε ως τα τώρα και θα ξεπεράσουμε τα «τεχνικά» προβλήματα, μεράζοντας τη φλάδα ηλεκτρονικά κι ελπίζοντας πως οι νεότεροι θα κάνουνε νια εκτύπωση για τ'ς γονείς και τ'ς παπούληδες τους.

Η κουβέντα με τον μπάρμπα Τιπούκειτο επήε μετά στα θέματα τ'ς επικαιρότητας. Τα σημεία στα οποία στάθηκε και τα εσχολίασε ο μπάρμπα Τιπούκειτος, με αφορμή τα όσα διάβασε στ'ν εφημερίδα και με οδηγό το Θουκυδίδη<sup>7</sup> είναι τα εξής:

• Στη δημοκρατία την εξουσία την έχει στα χέρια τ'ς η πλειοψηφία, αλλά εφτήνη η εξουσία δεν πάει να πει και «νομική διαφοροποίηση των πολιτών», όπως λέει κι ο ... Ζουράρις. Ούλοι οι πολίτες σε ό,τι έχει να κάμει με τα μεταξύ τους ντερέσα<sup>8</sup> είναι ίσοι απέναντι στο νόμο, πράμα που σημαίνει πως το δημοκρατικό πολίτευμα (πρέπει να) εξασφαλίζει την εξ ίσου αντιμετώπιση των πολιτών, είτε πάνε στη στραβωμάρα τους με γάιδαρο είτε στο tennisclub (μπράβο, μπάρμπα!) με porsche. Γενικά όμως ούλοι είμαστε ίσοι μεταξύ μας, αλλά μερικοί φαίνεται πως είναι πιο ίσοι απ' τ'ς άλλους, γεγονός που επιβεβαιώνει και η ... Εφορία. Την πραγματική ισότητα τη συναντάμε σπάνια. Μην κοιτάτε που στα Σταυρωτά ο ξωμάκος Χορτιώτης, Γκλουβισάνος, Αιλιώτης, Ξαθείτης, Μανασώτης εκάλγηε τ'ς βοσκούς να φάνε κι εκείνοι απ' το μπρακάτσι του, ούτε που οι βαβάδες εδίνανε απ' το υστέρημα τους στ'ς διακονιάρισες. Το «στραβολόισο» ισχύει σε ούλα τα επίπεδα τ'ς κοινωνίας, αλλά και στ'ς διεθνείς σχέσεις, απ' το «να'χεις μπάρμπα στην Κορώνη» ως τ'ς σχέσεις των κρατών - μελών της «κατ' ευφημισμόν» Ευρωπαϊκής Ένωσης (χερότερα κι απ' τ'ς συνεδριάσεις τ'ς ... Σούπερ Λίγκας), όπου το «να τηρούνται οι συμφωνίες» εγίνηκε «να εφαρμόζονται οι υπάρχουσες ... διαφωνίες», όπως έδειξε η πρόσφατη στάση της Αυστρίας και της ομάδας του Βίζεγκραντ<sup>9</sup>, κι όπου άλλο είναι η Ελλάδατσα και άλλο η γηραιά Αλβιών<sup>10</sup>, στην οποία επιφυλάχθηκε ειδική μεταχείριση κι όχι μοναχά επειδή σκιάζονται το BREXIT.

• Ένα δεύτερο σημείο στο οποίο εστάθηκε ο μπάρμπα Τιπούκειτος ήτανε το ζήτημα τ'ς αξιοκρατίας. Με την ισότητα στα πάρε - δώσε του κόσμου, σύμφωνα με τον Θουκυδίδη, κοντροστάρεται<sup>11</sup> η αξιοσύνη, που μπάζει την έννοια τ'ς διακρίσης, αφού μπαίνει στο ζύγι η προσωπική αξία και ικανότητα του καθενός. Εδώ η ισότητα απέναντι στον έφορα (!) και γενικότερα απέναντι στον νόμο δεν εξασφαλίζεται, αλλά συνταιριάζεται με την αξιοκρατία. Πάει να πει πως κανένας («μεγαλο)παράγοντας» δεν(πρέπει να) εμποδίζει τον άσιο να γένει οπουδαίος και τρανός, ούτε κι η φτώχεια ή η καταγωγή από πιστικούς<sup>12</sup>. Για παράδειγμα, οι συγχωριανοί εδιαλέανε τ'ς πιο τζινιαδόρους<sup>13</sup>, για τ'ς διάφορες ανάγκες τους, και για το σπιτικό τους και για τα κοινοτικά έργα. Κι όσους τους έκαζε<sup>14</sup> πως δε φελάνε τ'ς εκάνανε στην άκρη κι εκείνοι το παίρνανε πολύ βαριά. Γι' αυτό εκείοι που εκάρκωσε<sup>15</sup> τ'ς χωριανούς και το'χουνε για βάρος είναι πως δεν εφανήκανε στη μεγάλη απεργία των γεωργοκτηνοτρόφων. Κανένας δεν τ'ς ελογάριασε, γιατί οι λίοι πο'μείνανε στο χωριό μεγάλο γεωργικό κλήρο δεν διαθέτουνε και, στη συντριπτική τους πλειονότητα, ούτε και τρακτέρια. Ο μπάρμπατος μου δίνει την εξήγηση πως, παρόλο που δεν ήτανε ντην στραβό το κλήμα - νια χαρά ήτανε τ' αμπέλια τους, που τα φκιάσανε απα' στην πέτρα και τα ποτίζανε με το γίδρωτά τους-, το 'φαε ο γάιδαρος ή τέλος πάντων όγοις<sup>16</sup> τ'ς είπε να ξαμπελώσουνε. Κι εφτήνοι, που νια ζωή επαλέυανε να ντα φέρουνε βόλτα με το τσάπι και το (ποιόδειο) αλέτρι, είδανε το τερί, πα'να πει τ'ς περιβόπτες επιδοτήσεις, και δεν είδανε τη φάκα. Έτσι, εξαμπελώσανε τ' αμπέλια και τώρα εμείνανε στο σκέρο<sup>17</sup>. Κιαπέ, βλέποντας συνέχεια στην τελεόραση κάτι τρακτέρια μούρλια, που να τους φεύγει το καφάσι, κι ούτε στον ύπνο τους δεν θα ντα ονειρευόντανε, αστριάζανε<sup>18</sup> κι εκάμανε στα μάτια<sup>19</sup>, γιατί τους εσφηνώθηκε η ιδέα πως δε φελάνε<sup>20</sup>. Εκείοι, λοιπόν, που τους βασανίζει είναι τι δεν εκάμανε καλά, γιατί με τόση δουλειά πο'χουνε πατήσει σκέφτονται πως έπρεπε να'ναι βαθύπλουτοι, να κυκλοφορούνε τουλάχιστον με Μερτσέντες και να'χουνε κι εξοχικό στη ... Μύκονο. Οι περισσότεροι όμως ξωμάχοι του χωριού μας και των γειτονικών χωριών (Διαμπλιανιού, Κομπλιού κ.λπ. - για την Εξάθεια, το Καλαμίτσι και τον Αϊ- Πέτρο δεν έχω διασταυρώσει τ'ς πληροφορίες μου, γιατί δεν επρόκαμα. Τρέχω να ιδώ μήπως πάρουμε το ένα απ' τα τέσσαρα κανάλια, πανελλαδικής εμβέλειας, για να γλέπουνε κι οι όπου γης συμπεθέροι μας, σκιάζομαι όμως μη μου πούνε πως ούλοι οι Χορτιώτες είμαστε ... καναλάρκες, γιατί έχουμε το Κανάλι μας<sup>21</sup>), οι περισσότεροι, λοιπόν, ξωμάχοι μας στηρίζονται στην παραδοσιακή τεχνολογία: κοφτοτσάπι, φκίρι κ.τ.τ. Τυχερός θεωρείται όποιος διαθέτει μπάνημα, αγροτικό ή ακόμα και τρίκυκλο. Ένας μοναχά διαθέτει ένα «συλλεκτικό» τρακτέρ - δικής του πατένας-, ο Πιώργος ο Κατωπόδης απ' το Μανάσι. Θα αναρωτιέστε, βέβαια, και γιατί δεν εκατεβαίνανε με τα κατσικομούλαρά τους.

Σκεφτήκανε όμως πως τα μουλάρια και τα άλογα είναι τσινιάρικα, σαν τ'ς θεσμούς, που άμα ξαμώσει κανένας για να πάρει νιαν ανάσα, κλωτσάνε και τονε παλεύουνε<sup>22</sup>. Άσε που την ώρα που τσινάνε τ'ς αμολάνε κιάλας κι απειλούνε να ντ'ς καταγγείλουνε για προσβολή της δημοσίας ... αιδούς σαν ... Κλαζομένιους<sup>23</sup>, με κατήγορο τον αυστριακό ΥΠΕΞ.

• Μόλις τού'φερε η κουβέντα για τ'ς θεσμούς ο μπάρμπα μου εσχολίασε πως οι θεσμοί είν' ούλο ανάγκη κι αφορμή<sup>24</sup>. Και το προχώρησε, λέοντας πως απειλούνε να σύρουνε ούλους τ'ς Λευκαδίτες για τα έργα και ημέρες του Σικελιανού (ακούς εκεί Δελφική Ιδέα και εκατόφυλλο ρόδο των Ορφικών<sup>25</sup>!) αλλά κι ουλουνοούς τ'ς Έλληνες στους αγρ(ι)ο φύλακες του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα κακοურγήματα του Θουκυδίδη, του Πλάτωνα, του Αριστοτέλη και λοιπών κακούργων τύπου Σεφέρη, που – άκουσον, άκουσον!- του δώκανε και νόμπελ. Ελπίζουμε, εσουνέχισε τσουκετέρα ο μπάρμπα μου, τα λάθη τ'ς Σουηδικής Ακαδημίας να μην επαναληφθούνε με την απονομή του νόμπελ ειρήνης σ'ς βαβάδες που βοηθάνε ... προσφυγόπουλα! Ακούτε ο αθεόφοβος τι προκλητικά εσοκαρφίστηκε – από ποιητές και μάλιστα προσφυγικής καταγωγής τι άλλο να περιμένεις; - και μας τα' γραψε μάλιστα και σαν ένα είδος διαθήκης:

«Ο άνθρωπος είναι μαλακός, ένα δεμάτι χόρτο-χείλια και δάχτυλα που λαχταρούν ένα άσπρο στήθος, μάτια που μισοκλείνουν στο λαμπύρισμα της μέρας και πόδια που θα τρέχανε, κι ας είναι τόσο κουρασμένα, στο παραμικρό σφύριγμα του κέρδους. Ο άνθρωπος είναι μαλακός και διψασμένος σαν το χόρτο, άπληστος σαν το χόρτο, ρίζες τα νεύρα του κι απλώνουν· σαν έρθει ο θέρους προτιμά να σφυρίζουν τα δρεπάνια στ' άλλο χωράφι· σαν έρθει ο θέρους, άλλοι φωνάζουνε για να ξορκίσουν το δαιμονικό, άλλοι μπερδεύονται μες στ' αγαθά τους, άλλοι ρητορεύουν. Αλλά τα ξόρκια τ' αγαθά τις ρητορείες, σαν είναι οι ζωντανό μακριά, τι θα τα κάνεις; Μήπως ο άνθρωπος είναι άλλο πράγμα; Μην είναι αυτό που μεταδίνει τη ζωή; Καιρός του σπείρειν, καιρός του θερίζειν.

Πάλι τα ίδια και τα ίδια, θα μου πεις, φίλε. Όμως τη σκέψη του πρόσφυγα τη σκέψη του αιχμάλωτου τη σκέψη του ανθρώπου σαν

κατάντησε κι αυτός πρματειαδοκίμασε να την αλλάξεις, δεν μπορείς [...].

Κι α σου μιλώ με παραμύθια και παραβολές είναι γιατί τ' ακούς γλυκότερα, κι η φρίκη δεν κουβεντιάζεται γιατί είναι ζωντανή γιατί είναι αμίλητη και προχωράει-στάζει τη μέρα, στάζει στον ύπνο μησησιήμων πόνος. [...]

Λίγες οι νύχτες με φεγγάρι που μ' άρέσουν<sup>26</sup>.

Κι έχεις και κάτι ενοχλητικά φαντάσματα, κάτι Εμάνουελ Καντ, Φρειδερίκο Νίτσε και Γκύντερ Γκρας, που φωνάζουνε απ' τους τάφους τους, υπέρ της ... Ελλάδας και, εμμέσως πλην σαφώς, υπέρ της άποψης του Θουκυδίδη, που γράφει για 'να όραμα – δεν πρέπει να'ν' ονειροπαρμένος, αφού τονε διδάσκουνε παντού - το όραμα, λέει, νιας αλληπνής ζωής, όπου σεργιανάνε η ανθρωπιά κι η πθική που βγαίνουνε απ' τ'ν ψυχή μιανού<sup>27</sup> ανθρώπου που δεν μπορείει να χωνέψει το άδικο και την παλιανθρωπιά και σέβεται τ'ς άγραφους νόμους που υπάρχουνε, για να βοηθάνε τ'ς πολύπαθους και δυστυχισμένους. Τελευταία μάλιστα εξιφούλκησε κι ο Γερμανός ιστορικός Κάρλ Χάιντς Ροτ, που επρότεινε – μα το θέου! – να δώκει η Γερμανία στην Ελλάδα τα λεφτά που της χρωστάει απ' τ'ς πολεμικές αποζημιώσεις!!!<sup>28</sup> Κι είναι βέβαιο πως θ' ακούσ'με κι άλλους αιθεροβάμονες που θα υπερασπιστούνε όχι μονακά τ'ς Ρωμιούς αλλά κι εφτουνοούς που λέει ο Σεφέρης<sup>29</sup>:

«Περάσαμε κάβους πολλούς πολλά νησιά, τη θάλασσα που φέρνει την άλλη θάλασσα, γλάρους και φώκιες.

Δυστυχισμένες γυναίκες κάποτε με ολολυγμούς κλαίγανε τα χαμένα τους παιδιά [...]

Οι ψυχές τους έγιναν ένα με τα κουπιά και τους σκαρμούς με το σοβαρό πρόσωπο της πλήρωσης με τ' αυλάκι του τιμονιού με το νερό που έσπαζε τη μορφή τους.

Οι σύντροφοι τέλειωσαν με τη σειρά, με χαμηλωμένα μάτια. Τα κουπιά τους δείχνουν το μέρος που κοιμούνται στ' ακρογιαλιά. Κανείς δεν τους θυμάται. Δικαιοσύνη».

Για τη Σύνταξη: Έκτορας Γ. Χόρτης



<sup>1</sup> Λάζω = νομίζω· φαντάζομαι· «μου κάζει»

<sup>2</sup> Νια = μια

<sup>3</sup> Απόκτημα παντοτινό για τις επόμενες γενιές

<sup>4</sup> Διάσκεψη = περισυλλογή· προβληματισμός

<sup>5</sup> Αβαντσάρω = μου χρωστώ· έχω να λβω

<sup>6</sup> Καβάφης· Che fece ... il gran rifiuto

<sup>7</sup> Θουκυδίδη· Ιστοριών Β', κεφ. 37.

<sup>8</sup> Νιτερέσο = συμφέρον· ενδιαφέρον

<sup>9</sup> Ομάδα Βίζεγκραντ: ομάδα 4 χωρών (Πολωνίας· Ουγγαρίας· Τσεχίας· Σλοβακίας) με πολιτική και περιφερειακή συνεργασία

<sup>10</sup> Μεγάλη Βρετανία

<sup>11</sup> Κοντροστάρωμα = αντιπαράθεση

<sup>12</sup> Πιστικός = βοσκός

<sup>13</sup> Τζινιαδόρος = ικανός και έμπειρος· άνθρωπος που πιάνουνε τα χέρια του· εξιέρ

<sup>14</sup> Μου κάζει = μου φαίνεται· νομίζω

<sup>15</sup> Καρκώνομαι = μου κάθεται κάτι στον λαιμό

<sup>16</sup> Όγοιος = όποιος

<sup>17</sup> Μένω στο σκέρο = μένω ξεκρέμαστος

<sup>18</sup> Αστριάξανε = μπφρ· εσοκαρφίσανε· εξαφανιστήκανε·

<sup>19</sup> Κάνω στα μάτια = επιθυμώ κάτι διακαώς· αλλά δεν είμαι σε θέση να το έχω· λιμπίζομαι· ορέγομαι· λαχταρώ·

<sup>20</sup> Φελάω = αζίζω

<sup>21</sup> Κανάλι: ονομασία παλιάς πηγής – βρύσης κάτω απ' τον πλάτανο της πλατείας του χωριού· καθώς και της γύρω περιοχής·

<sup>22</sup> Παλεύω = επιπλήττω· κάνω παρατηρήσεις σε κάποιον

<sup>23</sup> Κλαζομένιοι: μεταφορικά = άνθρωποι χαμηλής ποιότητας με συμπεριφορά απρεπή και κυδαία

<sup>24</sup> Είμαι ούλο ανάγκη κι αφορμή=ψάχνω αφορμή για καυγά

<sup>25</sup> Άγγ· Σικελιανού· Ο Διθύραμβος του Ρόδου· Εκατόφυλλο ρόδο των Ορφικών = σύμβολο της συναδέλφωσης των πάντων

Γ· Σεφέρη· Τελευταίος Σταθμός<sup>26</sup>

<sup>27</sup> Μιανού = ενός

<sup>19</sup> Karl Heinz Roth· Griechenland am Abgrund· Die Deutsche Reparationsschuld (eine Flugschrift)· VSA: Verlag<sup>2015</sup>· Hamburg

<sup>29</sup> Γ· Σεφέρη· Μυθιστόρημα





## Γεγονότα και σχόλια

Του Έκτορα  
Γ. Χόρτη

### Ανασκαφές στο αρχαίο θέατρο της Λευκάδας

Ηχήστε οι σάλπιγγες! Μετά από έναν και πλέον αιώνα, αγαθή τη τύχη, από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας – Λευκάδας, με τη συνδρομή του δήμου Λευκάδας και του μηχανικού κ. Χρ. Κατφόρη, αποκαλύφθηκαν ίχνη του αρχαίου θεάτρου της Λευκάδας, η συνολική έκταση του οποίου υπολογίζεται στα 5 στρέμματα περίπου στο λόφο «Καστά» κοντά στο Καλλιγόνι. Την παρουσίαση των αποτελεσμάτων των δοκιμαστικών τομών έκανε η προϊσταμένη της ως άνω υπηρεσίας κ. Ολυμπία Βικάτου, τα κύρια σημεία της οποίας αδρομερώς έχουν ως εξής:

- Η πρώτη ανασκαφική έρευνα είχε γίνει το 1901 από τον Ε. Krüger, συνεργάτη του Wilhelm Dörpfeld. Τα στοιχεία από την ανασκαφή εκείνη δεν δημοσιεύτηκαν, εκτός από μια σύντομη αναφορά στο βιβλίο «Alt Ithaka» του Νταίρπφελντ, όπου επισημαίνει ότι οι ανασκαφές στην Ακρόπολη και σε όλη την πόλη αξίζει να συνεχιστούν και υπόσχονται καλά αποτελέσματα. Ιδιαίτερα ισχύει αυτό για το θέατρο, του οποίου ο αναλημματικός τοίχος (σ.σ. υποστήριγμα), η ορχήστρα και η σκηνή εντοπίστηκαν από τον Ε. Krüger και ανήκουν στους προ-ρωμαϊκούς χρόνους\*. Η περιγραφή των αποκαλυφθέντων λειψάνων του θεάτρου και η δημοσίευση των σχεδίων που φυλάσσονται στο Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο δίνονται από τον Μ. Fiedler στην αδημοσίευτη μεταπτυχιακή εργασία του για την τοπογραφία της Λευκάδας\*\*.
- Πρόκειται για ένα μεγάλο διαστάσεων θέατρο, το μοναδικό, μέχρι στιγμής, στα Ιόνια Νησιά. Και αξίζει να προσπαθήσουμε όλοι να ανασκαφεί και να αναδειχτεί σε ένα επισκέψιμο χώρο, που να μπορεί να φιλοξενεί και παραστάσεις, δημιουργώντας έναν ακόμη πόλο έλξης στο νησί. Ευελπιστούμε να μην μείνουμε στις δοκιμαστικές τομές των ήδη ανασκαφέντων πριν από 115 χρόνια. Για την ανασκαφή, βέβαια, του μνημείου και την ανάδειξή του απαραίτητη προϋπόθεση είναι η εξεύρεση οικονομικών πόρων και μέσω μιας προγραμματικής σύμβασης με το Δήμο να συντελεστούν οι απαλλοτριώσεις και να αρχίσει η ανασκαφική έρευνα.

Παρέμβαση έκανε και ο πρόεδρος του «Διαζώματος» κ. Μπένος, με τη βοήθεια του οποίου ανακινήθηκε το ζήτημα, επί θητείας του τ. δημάρχου κ. Κώστα Αραβανή. Εμείς, αφού συγκαρούμε όλους όσοι συντέλεσαν στα παραπάνω εξαιρετικά αποτελέσματα, όχι μόνο για τη Λευκάδα και τον πολιτισμό της αλλά και ευρύτερα, αναμένουμε εναγωνίως τη σύναψη Προγραμματικής Σύμβασης του Δήμου Λευκάδας, που έδωσε ήδη πολύ θετικό δείγμα γραφής, με το Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού και την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων για την ανάδειξη του αρχαίου θεάτρου της.

\*Πρόκειται για δύο ακροπόλεις, σύμφωνα με το κείμενο: «Die Ausgrabungen beider Akropolen und auch der ganzen Stadt verdienen vortgesetzt zu werden und versprechen gute Resultate. Besonders gilt dies vom Theater, von dessen Stützmauern, Orchestra und Skenengebäude E. Grüger Reste aufgedeckt hat, die sicher der vorrömischen Zeit angehören». [Μετάφραση του συντάκτη: Οι ανασκαφές και των δύο ακροπόλεων όσο και όλης της πόλης προσφέρονται για συνέχιση τους και υπόσχονται καλά αποτελέσματα. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για το θέατρο, τον οποίο ερείπια των τοίχων αντιστήριξης, της ορχήστρας και κτηρίων της σκηνής έχει αποκαλύψει ο E Grüger, που σίγουρα ανήκουν στην προ-ρωμαϊκή περίοδο].

\*\*Manuel Fiedler, Antike Häuser in Leukas – Wohnhausarchitektur und Fundmaterial aus einer nordwestgriechischen Stadt des 6. bis 1. Jh.v.Chr., Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades am Fachbereich Geschichts- und Kulturwissenschaften der Freien Universität Berlin, Berlin, 2013.

### Η κοπή της πίτας στην Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών

Το έθιμο της κοπής της βασιλόπιτας τηρήθηκε και φέτος απαράβατα από την Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, όπως τηρείται και από τα υπόλοιπα Λευκαδίτικα σωματεία. Την πίτα της Εταιρείας ευλόγησε, όπως πάντα, ο αγαπητός σε όλους τους Λευκαδίτες και όχι μόνο αιδεσιμολογιώτατος πατήρ Δημοσθένης Παπακωστόπουλος. Μετά το πέρας της θρησκευτικής τελετής και τα εμπνευσμένα λόγια του πατρός Δημοσθένη, που τα ακούσαμε όλοι με ευλαβική προσοχή, μας περίμενε μια έκπληξη: Ο δρυμωνιώτης βιρτουόζος του



βιολιού Παναγιώτης Φίλιππας με την μουσική του συντροφιά μας είπαν τα κάλαντα και, στη συνέχεια, μας ταξίδεψαν με αγαπημένα τραγούδια. Ειδικά για την εκδήλωση, ταξίδεψε από τη Λευκάδα ο σεμνός και ακαταπόνητος πρόεδρος του Πνευματικού Κέντρου του δήμου Λευκάδας κ. Αρβανίτης. Στη φωτογραφία ο πατήρ Δημοσθένης ευλογεί την πίτα της Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών. Παραπλεύρως ο πρόεδρος της Εταιρείας κ. Αθ. Μελάς.

### Η καμπάνα της Αγίας Αικατερίνης Χορτάτων ακούστηκε και στην Αθήνα

Ο γιατρός κ. Μιχάλης Χόρτης και ο τυπογράφος κ. Γιάννης Πρωτοπαπός συνδέονται μεταξύ τους με άρρηκτους φιλικούς και οικογενειακούς δεσμούς. Αυτή η φιλία έγινε η αφορμή να γνωριστούμε και εμείς με τον Γιάννη και να εισπράξουμε μαθήματα ευαισθησίας και από αυτόν, αφού «πάση δυνάμει»



βοήθησε στην έκδοση της εφημερίδας μας. Σας ευχαριστούμε από καρδιάς, φίλτατε Μιχάλη και Γιάννη, και σας ευχόμαστε υγεία και κάθε καλό σε σας και τις οικογένειές σας.

Φωτο: αριστερά ο κ. Γιάννης Πρωτοπαπός και δεξιά ο κ. Μιχάλης Χόρτης

### Έκκληση για συλλογή εκκλησιαστικών κειμηλίων της Λευκάδας

Έκκληση απευθύνει η Μητρόπολη Λευκάδας για τη συλλογή τεκμηρίων της τοπικής εκκλησιαστικής ιστορίας: «Γίνεται γνωστό ότι η Ίερά Μητρόπολίσ μας, στο πλαίσιο τής μερίμνας της για τη διάσωση και ανάδειξη τής πολιτισμικής και κοινωνικής μαρτυρίας τής Έκκλησίας μας στον εύλογημένο τόπο μας, επιχειρεί νά δημιουργήσει μία συλλογή από εκκλησιαστικά κειμήλια και τεκμήρια τής τοπικής μας Έκκλησιαστικής Ιστορίας. Η συλλογή θά περιλαμβάνει: Παλαιές φωτογραφίες Ίερων Ναών και Μονών, Κληρικών και Μοναχών, Πανηγύρων και λοιπών Έκκλησιαστικών Τελετών, Πίνακες και προσωπογραφίες, Παλαιά εκκλησιαστικά βιβλία και κειμήλια, Δημοσιεύματα του τοπικού κυρίως Τύπου σχετικά με εκκλησιαστικά γεγονότα, Ήχογραφησεις – Μαγνητοσκοπήσεις, Ό,τιδήποτε άλλο κριθεί συναφές». Όσοι, λοιπόν, διαθέτουν τέτοιο υλικό καλούνται να βοηθήσουν την ι. Μητροπολή μας στην πολύ σημαντική αυτή προσπάθεια. Υπεύθυνοι για τη συλλογή του ως άνω υλικού: Πανοσιολογιώτατος Αρχιμανδρίτης π. Ιωαννίκιος Ζαμπέλης (τηλ.: 2645022415, εσ.: 23 και 6974795265), κ. Γ. Βιολιδάκης (τηλ.: 2645022415, εσ.: 21 και 6980865547) και κ. Γ. Φατούρος (τηλ.: 2645022415, εσ.: 22 και 6982550575).

### Μόνιμη έκθεση φωτογραφίας του Fritz Berger (Ρίκου) για τη Λευκάδα

Εγκαινιάστηκε στις 10-2-2016 στο αίθριο του Διοικητηρίου από τον Περιφερειάρχη Ιονίων Νήσων κ. Θεόδωρο Γαλιατσάο η μόνιμη έκθεση φωτογραφίας του FRITZ BERGER (του καθ' ημάς Ρίκου) με θέμα την Λευκάδα και τους ανθρώπους της από την

# Απολλώνιον “ΦΑΟΣ”

■ Του ΑΓΓΕΛΟΥ Γ. ΧΟΡΤΗ

Στο βορειοανατολικό άκρο του χωριού μας, πάνω από τα τελευταία σπίτια, εγκαταλελειμμένα τα περισσότερα, βρίσκεται η τοποθεσία Φάος, σε μια ανοιχτή πλαγιά που τη στεφανώνουν οι κορυφές της οροσειράς των Σταυρωτών, εκτεινόμενες από τον Βορρά προς τον νότο. Η ονομασία της τοποθεσίας είναι εντελώς ασυνήθιστη, καθώς δεν παραπέμπει π.χ. σε χαρακτηριστικά της μορφολογίας του εδάφους ή σε ανθρώπινες δραστηριότητες και περιστατικά ή σε ονόματα ανθρώπων, φυτών κ.λπ., απ’ όπου προέρχονται τα περισσότερα τοπωνύμια. Ωστόσο, όπως συμβαίνει σε όλες τις περιπτώσεις, η λέξη και ο τόπος τον οποίο σηματοδοτεί συνδέονται άρρηκτα μεταξύ τους. Το φάος, λοιπόν, δηλαδή το φως στη συνηρμένη μορφή του, είναι πανάρχαιη ελληνική λέξη, που



Εικόνα: Το τέθριππο του Ήλιου. Αρχαίος Έλληνας χρυσοκόκος, περ. 300 π.Χ., Βρετανικό Μουσείο

διατηρείται επί αιώνες απaráλλαχτη από την ομηρική εποχή μέχρι σήμερα. Εκτός από την κυριολεκτική σημασία του το φως παραπέμπει επίσης στις έννοιες της χαράς, της ευτυχίας, της εσωτερικής πληρότητας και ακόμη της ζωής, της σωτηρίας, της νίκης. Στην ασυναίρετη εκδοχή του, μάλιστα, (φάος) θα τολμούσα να πω ότι συνδέεται και πηκτικά με τα ευφρόσυνα συναισθήματα που αναφέρθηκαν, καθώς το ανοιχτό φωνήεν α παραπέμπει στη

προκαλεί. Και το φάος με οδηγεί συνειρμικά στο ρήμα της αρχαίας μας γλώσσας φαέθω, δηλαδή λάμπω, φωτίζω, και από αυτό στο μυθολογικό πρόσωπο του Φαέθοντα, του γεμάτου φως, του απαστράπτοντος γιου του Ήλιου και της Κλυμένης και στους γοπευτικούς και ποιητικούς μύθους γι’ αυτόν. Ότι πήρε το φωτεινό άρμα του πατέρα του, ανεβήκε ψηλά στους ουρανούς και ύστερα κατέβηκε χαμηλά, πολύ κοντά στη γη, πυρπολώντας τα πάντα. Γι’ αυτό ο Ζεύς τον χτύπησε με τον κεραυνό του και ο αστραποβόλος νέος έπεσε στον ποταμό Ηριδανό. Οι αδελφές του, κόρες του Ήλιου, τον θρήνησαν και τα δάκρυά τους έγιναν κεχρμιπάρι. Ύστερα, μαζί με τον Ηριδανό, ανεβήκαν στον ουρανό και έγιναν αστέρια.

Το φως όμως συνδέεται επίσης με την αρχαία ελληνική ποίηση και υμνείται από τους μεγάλους ποιητές της κλασικής εποχής, με όλες τις σημασίες και τους συμβολισμούς του. Αναφέρω εδώ το αριστουργηματικό χορικό του Σοφοκλή στην Αντιγόνη, στο οποίο η λάμψη του συμβολίζει επίσης τα αισθήματα αγάλλιαστος των Θηβαίων, αλλά και τη νίκη και τη σωτηρία της πόλης, που ήταν η αιτία των συναισθημάτων αυτών, καθώς ο φοβερός στρατός των Αργείων που τους απειλούσε είχε αποχωρήσει: «Αχτίδα του ήλιου, το πιο όμορφο φως που φώτισε ποτέ ως τώρα την εφτάπυλη Θήβα, φάνηκες βλέφαρο της χρυσής αυγής, πάνω απ’ της Δίρκης τα νερά ...». Αλλά και ο μεγάλος λυρικός ποιητής Πίνδαρος συνδέει την ευδαιμονία που επιφυλάσσεται στους δίκαιους, μετά τον θάνατό τους, στα νησιά των Μακάρων, με το φως: «Εκεί φυσούν παντοτινά οι αύρες των ωκεανών, εκεί λαμπρύνονται στο φως χρυσίζοντα λουλούδια, άλλα στα φεγγαβόλα δέντρα της στεριάς και άλλα φυτρώνοντας απ’ των νερών τα βάθη, για να γενούν πλεκτά βραχιόλια των χεριών και για τις κεφαλές στεφάνια», όπως μεταφράζει ο Κ. Χ. Μύρης το σχετικό απόσπασμα από τον 2ο Ολυμπιονικό. Σε ανάλογο ύψος λυρικής μεγαλοπρέπειας φτάνει και η λαμπρή Εκκλησιαστική μας Ύμνογραφία, στην οποία το φως συμβολίζει τη ζωή, τη σωτηρία και τη νίκη απέναντι στον θάνατο. Σε μια καταβάσις του κανόνα του Πάσχα, της εορτής των εορτών και της πανηγύρεως των πανηγύρεων, που το φως της Αναστάσεως του Σωτήρος συντριβεί το σκοτάδι του θανάτου, ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός μας παρουσιάζει την μεγαλοπρεπή εικόνα του «φασεφόρου» αγγέλου (φάος + φέρω), δηλαδή του ολόλαμπρου, του ακτινοβόλου, του απαστράπτοντος αγγέλου να φέρνει το μήνυμα της Ανάστασης: «Επί της θείας φυλακής ο θεηγόρος Αββακούμ στήτω

μεθ’ ημών και δεικνύτω φασεφόρον άγγελον διαπρυσίως λέγοντα· Σήμερον σωτηρία τω κόσμω ότι ανέστη Χριστός ως παντοδύναμος». Αλλά και στις Μυροφόρες φέρνει το μήνυμα «ο αστράπτων εν τω τάφω άγγελος». Αναφέρω ακόμα το ιλαρό εσπερινό φως της δόξας του Θεού, που γαλπνεύει τις ψυχές όσων νιώθουν να τους πλημμυρίζει, την ώρα που το φυσικό φως από τη δύση του ήλιου δεν είναι παρά αντανάκλαση του Θείου φωτός, του φωτός που εκπέμπει η μεγαλοσύνη και η δόξα του Θεού. Και στη μνήμη μου έρχονται παλαιοί εσπερινοί, που κάτω από το ήμερο φως των καντηλιών, ακόμα και τώρα, ακούω τον πατέρα μου να ψάλλει με βαθιά κατάνυξη το «Φως ιλαρόν αγίας δόξης ...».

Το φως είναι επίσης βασικό μοτίβο της ποίησης και των μεγάλων νεότερων ποιητών μας. Στον Πόρφυρα του Σολωμού το φως είναι η εσωτερική έλλαμψη με την οποία ο νέος στρατιώτης φτάνει στην αυτοσυνειδησία, πριν τον κατασπαράξει ο καρχαρίας: «Έλαμψε φως και γνώρισε ο νιος τον εαυτό του». Στην ωδή του Ανδρέα Κάλβου «Ο Φιλόπατρις» ο ποιητής μακαρίζει τη γενέτειρά του τη Ζάκυνθο, διότι του έδωσε την πνοή και το φως: «Ω φιλιότη μου πατρίς, ω θαυμασία νήσος Ζάκυνθε, συ μου έδωκας την πνοήν και του Απόλλωνος τα χρυσά δώρα». Στο «Άσμα ηρωικό και πένθιμο για το χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας» του Οδυσσέα Ελύτη, η θριαμβική άνοδος του νεαρού ανθυπολοχαγού προς τον ουρανό, δηλαδή η ανάληψή του, συμβολίζεται και σηματοδοτείται από ένα χείμαρρο φωτός μέσα του και γύρω του: «Ανεβαίνει μοναχός κι ολόλαμπρος ... τόσο πιωμένος από φως που φαίνεται η καρδιά του ...», ενώ τα κλαδιά των γύρω δέντρων είναι «βουτηγμένα μες το λάδι του ήλιου».

Τόσο, λοιπόν, συνδεδεμένο με την ελληνική φύση, τη ζωή, την παράδοση και τον πολιτισμό από τα πανάρχαια χρόνια, τόσο ταυτισμένο με την ύπαρξη και τη συνείδηση των Ελλήνων, το φάος δεν είναι παράδοξο ότι και σε μια άκρη της ελληνικής γης, στο χωριό μας, χρησιμοποιήθηκε ως τοπωνύμιο στην τοποθεσία εκείνη, όπου υποφώσκει το πρώτο φως της ημέρας και όπου οι πρώτες ακτίνες του ήλιου που ξεπροβάλλει από τις κορφές των Σταυρωτών, χαϊδεύουν τις πέτρες, τα δέντρα, τα αμπέλια και την ταπεινή βλάστηση και ζωοποιούν τη φύση. Γιατί αυτός είναι ο Φάος, ο τόπος απ’ όπου το πρώτο φως του ήλιου διαχέεται, θαρρείς, και πλημμυρίζει άπλετο και διάφανο τις πλαγιές, τα οροπέδια, τους κάμπους, τα ισιώματα και τη θάλασσα ως πέρα μακριά. Γιατί το μέρος είναι ανοιχτό, αναπεταμένο θα έλεγαν οι λόγιοι, με τα βουνά στα ανατολικά, τον κάμπο και τη θάλασσα της Βασιλικής στα νότια, τα χωριά Κωμπλιό και Δράγανο, μέχρι τα ολόρθα, κρεμασμένα στη θάλασσα βουνά στα νότια, τις κατωφέρειες του χωριού μας, το λόφο της Κολώνης και τη Νεραϊδόλυμπα στα νοτιοδυτικά, όπου η άλλη ονομασία της Καπνιστά Νερά δίνει παραστατικά την εικόνα του αφρού από τα κύματα της χειμωνιάτικης φουρτουνιασμένης θάλασσας, έκθετες στους σφοδρούς αέρηδες του απέραντου πόντου, και τέλος τις πλαγιές των Σταυρωτών προς το Βορρά και πίσω απ’ αυτές την απεραντοσύνη του Ιονίου. Και μέσα σ’ αυτούς τους ανοιχτούς ορίζοντες τα πράγματα να κολυμπούν μέσα στο εκτυφλωτικό φως.

Έτσι, στα πολύ παλιά χρόνια, πιστεύω, αφού άλλη ερμηνεία δεν μπορεί κανείς να φανταστεί, κάποιοι ανώνυμοι, ποτισμένος ως τα τρίσβαθα του είναι του από το αυγινό, το μεσημεριανό και το εσπερινό φως, που σκορπά τα χρυσάφια του στη φύση, θα αναφώνησε, φαντάζομαι, γεμάτος θαυμασμό και ευδαιμονία τη λέξη φάος και από εκείνη τη στιγμή το φάος έγινε ο Φάος, ο τόπος του ήλιου και του φωτός, με την ονομασία να δρασκελά τους αιώνες και να ταξιδεύει ως τις μέρες μας και όσο θα διατηρούν όσοι κατοικούν σ’ αυτή τη γη της ομορφιάς και των θαυμάτων τη γλώσσα μας!

Από άποψη μορφολογίας, το έδαφος της περιοχής είναι τόσο πετρώδες, ώστε αποτελεί πρόκληση και πρόσκληση στους ανθρώπους να επιχειρήσουν να το δαμάσουν και να το κάνουν παραγωγικό. Αυτό συμβαίνει και στις γειτονικές πλαγιές, όπου η γκριζα πέτρα είναι το κυρίαρχο στοιχείο. Θα χρειαστεί να ανεβεί κανείς στο μεγαλύτερο υψόμετρο, για να συναντήσει εύφορα οροπέδια που η καλλιέργειά τους δεν απαιτεί, συγκριτικά, τόσο επίπονη και σκληρή εργασία. Ωστόσο, ο Φάος και οι όμοιες

εδαφολογικά με αυτόν τοποθεσίες υπήρξαν πεδίο δοκιμασίας της φιλοπονίας των ανθρώπων. Και είναι πραγματικό θαύμα πώς το πετρώδες τοπίο με το ελάχιστο χώμα μεταμορφώθηκε με τον σκληρό αγώνα των κατοίκων σε καταπράσινους αμπελώνες, που, στην περίοδο της δημογραφικής ακμής του οικισμού, αποτελούσαν στολίδι που διέκοπτε και «μαλάκωνε» το γκριζό χρώμα των βράχων. Η οικογενειακή μας παράδοση αναφέρει μάλιστα ότι ο προπάππος



Πίνακας: Ηλιοτρόπια,  
Βίνσεντ Βαν Γκογκ, 1888

μου Σπύρος Χόρτης, στα τέλη του 19ου αιώνα, που εργαζόταν ξεκωνιάζοντας, δηλαδή αφαιρώντας τις πέτρες σε βάθος, για να φυτέψει το αμπέλι στο Φάο, ιδρωμένος από την εντατική εργασία, κάθισε το δειλινό για να ξεκουραστεί και να απολαύσει το δροσερό αεράκι. Εκεί αρρώστησε από πνευμονία και ύστερα από λίγες μέρες πέθανε – νομίζω τη δεκαετία του 1880. Το

1879 ήταν μόλις 32 χρονών, όπως προκύπτει από το μπτρώ του τότε δήμου Απολλωνίων. Το τίμημα του αγώνα με τη φύση για την προκοπή των ανθρώπων ήταν βαρύτατο.

Αν για τους ανθρώπους της εργασίας ο Φάος, όπως και κάθε τοποθεσία στην οποία υπήρχαν κτήματα για καλλιέργεια, ήταν συνδεδεμένος με συνεχή αγώνα και μόχθο, για τον επισκέπτη ήταν κυριολεκτικά μια απόλαυση των αισθήσεων. Με το βλέμμα του μπορούσε να αγκαλιάσει την απλωσιά του χώρου που εκτεινόταν σε κάθε σημείο του ορίζοντα με τις εναλλαγές και την ποικιλία του τοπίου, γκριζού και άγριου προς τις κορυφές των βουνών, απαλού και πράσινου στα ισώματα, με τα γραφικά χωριουδάκια ανάμεσα σε πλούσια βλάστηση, μέχρι την απεραντοσύνη των οριζώντων του Ιονίου. Το όριο ανάμεσα στον Φάο και τον οικισμένο χώρο ήταν ένα στενό μονοπάτι. Στις άκρες του μπορούσε κανείς να διακρίνει από την άνοιξη και ύστερα ένα στενό πράσινο χαλί από απαλή κλόη, που τη στόλιζαν ταπεινά αγριολούλουδα με ποικιλία χρωμάτων. Αλλά και στα πετρώδη ακαλλιέργητα κομμάτια του εδάφους, ανάμεσα σε πέτρες, τα ίδια αγριολούλουδα ύψωναν δειλά τα κεφαλάκια τους

στον ήλιο, που καταύγαζε το τοπίο με φως διάφανο. Και τα πρωινά της άνοιξης και του καλοκαιριού, οι μεθυστικές ευωδιές από το θυμάρι και τα άλλα αρωματικά βότανα, που τις μετέφερε ο γλυκός βουνίσιος αέρας μαζί με τα κελαδημάτα των πουλιών, ολοκλήρωναν αυτή την πανδαισία των αισθήσεων.

Κάτω ακριβώς από το αμπέλι του παππούλη μου, μια συστάδα δέντρων άπλωνε, σε αντίθεση με το γειτονικό ολοφώτεινο τοπίο, τη βαθιά σκιά της. Το μέρος αυτό αποτελούσε, κατά τους χειμωνιάτικους μήνες, το ενδιαίτημα κοτσουφιών και τσιχλών, που αναζητούσαν στο νοτιομένο έδαφος την τροφή τους. Λίγο πιο κάτω μπορούσε κανείς να διακρίνει τα τελευταία σπίτια του χωριού, σκαρφαλωμένα αμφιθεατρικά στην πλαγιά, με πυκνόφυλλα δέντρα, κυρίως μουριές, και κληματαριές, στις αυλές τους. Και κατά το λιόγερμα άκουγες φωνές ανθρώπων που γύριζαν από την καθημερινή τους εργασία, βελάσματα από πρόβατα και κατσίκες και γαυγίσματα σκυλιών, και έβλεπες τον καπνό από τις αναμμένες φωτιές στα τζάκια να ανεβαίνει μαύρος ή γκριζός στον γαλανό ουρανό. Το μονοπάτι που έχω ήδη αναφέρει αποτελούσε, θα μπορούσε να πει κανείς, όριο όχι μόνο ανάμεσα στον οικισμένο και τον εκτός του οικισμού χώρο, αλλά και όριο ανάμεσα στην τύρβη, τις βιοτικές μέριμνες, τους περισπασμούς και τα προβλήματα της ζωής, αλλά και τη γαλήνη, την ηρεμία, την εσωτερική πληρότητα και ευφορία που υποβάλλει στην ψυχή μας η επαφή με τη γεμάτη φως και ομορφιά, όπως την πρώτη ημέρα της δημιουργίας, φύση.

Πολλές φορές στην παιδική μου ηλικία είχα επισκεφθεί με τον παππούλη μου τον Αγγέλη τον Φάο. Είχα γευθεί τη μοναδική νοστιμιά των «πατριώνων», μιας ποικιλίας μικρόρογων σταφυλιών με λαμπερό χρώμα ανάμεσα στο ροζ και το μαύρο, είχα θαυμάσει στις σκιερές άκρες τα κυκλάμινα το φθινόπωρο, είχα αγναντέψει ως εκεί που έφτανε το βλέμμα μου και είχα αφήσει τη φαντασία μου να ταξιδέψει σε κόσμους του ονείρου. Σήμερα η ερμητιά βασιλεύει στα σπίτια κάτω από τον Φάο, αλλά, όταν τον αγναντεύω από μακριά, τα παλιά χρόνια ξαναζούν, οι ήχοι από το παρελθόν ηχούν στ' αυτιά μου σαν μουσική μακρινή που σβήνει, για να θυμηθώ τον ποιητή, οι μορφές όσων πάτησαν σ' αυτά τα χώματα από τα πανάρχαια χρόνια που κατοικήθηκε το χωριό μας προχωρώντας αργά, ξεθωριασμένες μέσα στο σύθαμπο του δειλινού, σαν τελευταία πομπή αποχαιρετισμού στον τόπο που πέρασαν τη ζωή τους, στον τόπο που αγάπησαν, στον τόπο στον οποίο ονειρεύτηκαν ...

## Οι τιμωρίες στο παλιό σχολειό

■ Του ΣΠΥΡΟΥ Ν. ΒΟΥΚΕΛΑΤΟΥ



Το παλιό σχολειό ήταν αυταρχικό. Θεωρούσε την αυστηρή τιμωρία ως αποτελεσματικό μέσο σωφρονισμού και μάθησης. Τιμωρούσε αυστηρά τους άτακτους και αδιάβαστους μαθητές. Οι πιο ήπιες τιμωρίες ήταν το χαστούκι, το τράβηγμα του αυτιού και το τράβηγμα των μαλλιών, κυρίως των κοριτσιών.

Άλλοτε ο δάσκαλος πρόσταζε τους μαθητές να στέκονται όρθιοι, δίπλα στον πίνακα, με το ένα πόδι σηκωμένο ή γονατιστοί και να κοιτάζουν τον τοίχο. Καμιά φορά γονάτιζαν και επάνω στα χαλίκια και το αίμα έτρεχε από τα γόνατα. Για τα πιο σοβαρά παραπτώματα ήταν η βέργα (βίτσα), ο χάρακας και το κλείσιμο στο σχολείο (νηστεία). Πάνω στην έδρα του δασκάλου υπήρχε πάντα η βέργα, ένα ευλύγιστο λεπτό κλαδί από δένδρο, συνήθως αγριελιάς, για να μη σπάει εύκολα. Πολλές φορές υπήρχαν δύο βέργες, μήπως σπάσει η μία να υπάρχει ρεζέρβα η άλλη. Τις βέργες τις έφερναν οι ίδιοι οι μαθητές και έψαχναν, οι αθεόφοβοι, να βρουν τις καλύτερες για να ακούσουν το μπράβο του δασκάλου. Ο δάσκαλος, όταν χρησιμοποιούσε τη βέργα, πρόσταζε το μαθητή «άπλωσε το χέρι σου». Ο μαθητής φοβισμένος άπλωνε το ένα χέρι με ανοικτή την παλάμη και, φαπ!, έπεφτε με δύναμη η ξυλιά. Το παιδί τράβαγε το πονεμένο χέρι απότομα, το χουκούλιαζε και άπλωνε πάλι το άλλο. Και φαπ στο ένα, φαπ στο άλλο έπεφταν οι βέργες, ώσπου τελείωνε το μαρτύριο της τιμωρίας. Όσο σοβαρότερο θεωρούνταν το παράπτωμα, τόσο περισσότερες οι βεργιές, που πολλές φορές

πέφτανε και στα γυμνά πόδια και άφηναν κόκκινα σημάδια, αφού τα παντελόνια ήταν κοντά. Πολλά παιδιά, όταν πέφτανε οι βεργιές κλαίγανε, μερικά όμως, πιο σκληρά, έσφιγγαν τα δόντια, κοκκινίζαν και δεν έβγαζαν δάκρυ.

Η πιο βαριά, όμως, τιμωρία ήταν το κλείσιμο μέσα στο σχολείο. Τα τιμωρημένα παιδιά, με τη λήξη των μαθημάτων, δεν μπορούσαν να φύγουν για το σπίτι, όπως τα άλλα παιδιά. Ο δάσκαλος τα κλείδωνε στο σχολείο και έμεναν νηστικά. Το απόγευμα που άρχιζαν πάλι τα μαθήματα έληγε η προφυλακισή τους. Κάποτε, μάλιστα, στο σχολείο μας συνέβη το εξής περιστατικό, όπως το διηγούνταν αργότερα οι ίδιοι οι πρωταγωνιστές: Ο δάσκαλος μια μέρα έκλεισε στο σχολείο μία παρέα τριών μαθητών για κάποιο σοβαρό παράπτωμα. Στο σχολείο τότε γίνονταν συσσίτια. Σε μια γωνιά βρήκαν ένα τσουβάλι ζάχαρη και με τις χούφτες άρχισαν να τρώνε με τη ψυχή τους. Απ' τη βιασύνη τους την έριξαν και στο δάπεδο. Όταν το απόγευμα ο δάσκαλος άνοιξε το σχολείο και είδε τι έγινε, άρπαξε τη βέργα και πού σε πονάει και πού σε σφάζει. Σήμερα φαίνεται άπιστευτο ότι τα παιδιά με λαιμαργία τρώγανε τη ζάχαρη. Για τότε δεν ήταν καθόλου περίεργο. Γλυκά την εποχή εκείνη δεν υπήρχαν. Το μόνο που ικανοποιούσε την επιθυμία τους για το γλυκό ήταν η ζάχαρη που την έτρωγαν με το κουτάλι, όταν την έβρισκαν. Για αυτό και οι γονείς κρύβανε το βάζο με τη λιγοστή ζάχαρη που είχαν, για να μην τη βρίσκουν τα παιδιά.

Κάποιοι μαθητές που ήταν αδιάβαστοι, για να αποφύγουν τις σκληρές τιμωρίες, έκαναν «κοπάνα». Πρωί-πρωί έπαιρναν το σακούλι (σάκα) τους και ξεκινούσαν για το σχολείο. Στο δρόμο όμως λοξοδρομούσαν και κρύβονταν σε μια κρυψώνα. Εκεί έμεναν λουφρασμένοι, μέχρι να τελειώσουν τα μαθήματα. Όταν έβλεπαν τα



άλλα παιδιά να γυρίζουν από το σχολείο, έβγαιναν από το λαγούμι τους και γύριζαν σπίτι, δόθηκεν ότι έρχονταν από το σχολείο. Μερικές φορές όμως, έπεφταν στην παγίδα. Ο δάσκαλος έστελνε τα μεγάλα παιδιά, τα βρήκανε και με τη βία τα φέρνανε στο σχολείο. Υπήρχαν, βέβαια, και δάσκαλοι που δεν ήταν τόσο αυστηροί. Δεν τιμωρούσαν σκληρά. Δεν πίστευαν ότι το ξύλο κάνει τα παιδιά καλούς μαθητές και καλούς ανθρώπους. Και στην έδρα όμως αυτών των δασκάλων υπήρχε η βέργα.

Στους νέους, σήμερα, όλα αυτά φαίνονται σαν παραμύθι. και ίσως προβάλουν το εύλογο ερώτημα : «Καλά, οι δάσκαλοι ήταν αυτοί που ήταν. Οι γονείς όμως τι έκαναν; Δεν διαμαρτύρονταν; Πώς ανέχονταν τη βάρβαρη συμπεριφορά απέναντι στα παιδιά τους;» Η απάντηση είναι απλή. Όχι μόνο ανέχονταν, αλλά και παρότρυναν το δάσκαλο για αυστηρή τιμωρία. Και αυτό, γιατί η αντίληψη της εποχής ήταν ότι το ξύλο κάνει το παιδί καλό μαθητή και καλό άνθρωπο. Γνωστές είναι οι φράσεις : «Το ξύλο βγήκε από τον παράδεισο», «ο μη δαρείς ου παιδεύεται» και το περιβόητο «το κρέας δικό σου, τα κόκκαλα δικά μου», που έλεγε ο γονιός στο δάσκαλο, όταν του παρουσίαζε το παιδί του στο σχολείο.

Το κλίμα αυτό της εποχής περιγράφει με τον πιο παραστατικό τρόπο ο Νίκος Καζαντζάκης στο έργο του Αναφορά στο Γκρέκο. Το σχετικό απόσπασμα:

«Ο δάσκαλος πρόβαλε στο κατώφλι. Κρατούσε μια μακριά βίτσα και μου φάνηκε άγριος, με μεγάλα δόντια, και κάρφωσα τα μάτια μου στην κορφή του κεφαλιού του να δω αν έχει κέρατα, μα δεν είδα, γιατί φορούσε καπέλο. «Ετούτος είναι ο γιος μου», του 'πε ο πατέρας μου. Ξέμπηξε το χέρι μου από τη χούφτα του και με παρέδωσε στο δάσκαλο. «Το κρέας δικό σου, του 'πε, τα κόκκαλα δικά μου. Μην τον λυπάσαι, δέρνε τον, κάμε τον άνθρωπο.»

«Έγνοια σου, καπετάν Μιχάλη. Έχω εδώ το εργαλείο που κάνει τους ανθρώπους», είπε ο δάσκαλος κι έδειξε τη βίτσα.

Το αυταρχικό αυτό εκπαιδευτικό σύστημα ήταν αναχρονιστικό, αναποτελεσματικό και πνευματοκτόνο. Προσέφερε γνώσεις μηχανικά στο παιδί. Η διδασκαλία ήταν δασκαλοκεντρική. Ο δάσκαλος δίδασκε από την έδρα και ο μαθητής δεχόταν παθητικά, χωρίς ενεργητική συμμετοχή, τη γνώση, που έπρεπε να την αποστηθίζει, πολλές φορές αυτολεξεί, χωρίς να την κατανοεί, για να τη ξεχάσει ύστερα από λίγο. Εφαρμοζόταν, όπως χαρακτηριστικά λέει ο παιδαγωγός Χρήστος Φράγκος, η μέθοδος των συγκοινωνούντων δοχείων, όπου από το δοχείο των γνώσεων του δασκάλου με έναν

αόρατο σωλήνα διοχετεύονταν οι γνώσεις στο μυαλό των μαθητών. Αυτοί δεν είχαν τίποτε άλλο να κάνουν παρά να παρακολουθούν φρόνιμα, με σταυρωμένα χέρια καμιά φορά, να έχουν τ' αφτιά τους ανοικτά και να ακούν. Μα έτσι δεν κατακτάται η γνώση, δεν αφομοιώνεται, δεν ριζώνει. Το αυταρχικό αυτό σύστημα όχι μόνο δεν συμβάλλει στην ανάπτυξη των πνευματικών δυνάμεων του παιδιού, αλλά αποτελεί και ανασταλτικό παράγοντα στη διαμόρφωση δημιουργικής και δυναμικής προσωπικότητας. Διαμορφώνει άτομα άβουλα, υποτακτικά, φοβισμένα, χωρίς αμφισβήτηση και κριτική σκέψη, πρόθυμα να σκύψουν το κεφάλι στον αφέντη και να υπηρετούν αδιαμαρτύρητα τα συμφέροντά του. Το σύστημα αυτό κυριάρχησε μέχρι τη δεκαετία του 1970. Από τότε άρχισε να πνέει ο άνεμος ελευθερίας και αισιοδοξίας του νέου σχολείου και της σύγχρονης παιδαγωγικής.

Το νέο σχολείο αντικατέστησε το παλιό και η σύγχρονη παιδαγωγική την παλιά. Τα απαραίτητα παιδονομικά μέσα των παιδιών αντικαταστάθηκαν από εσωτερικά κίνητρα : τον έπαινο, την ενθάρρυνση, την πειθώ, την καθοδήγηση. Ο μαθητής έχει ανάγκη να ακούσει και ένα μπράβο. Η βέργα φεύγει απ' την έδρα του δασκάλου. Το σχολείο γίνεται ελκυστικό για το μαθητή, αφού είναι απαλλαγμένος από το φόβο, το άγχος και την καταπίεση. Στη σχολική αίθουσα επικρατεί φιλικό κλίμα και χαρούμενη ατμόσφαιρα. Ο μαθητής με τη βοήθεια του δασκάλου δραστηριοποιεί τους μηχανισμούς μάθησης και ανακαλύπτει ο ίδιος τη γνώση. Αποφεύγεται η στείρα μετάδοση γνώσεων και η μηχανική εκμάθηση πράξεων. Η σχολική μάθηση δεν είναι μια απλή μετάδοση γνώσεων, αλλά μία δημιουργική δραστηριότητα και μια νοητική αφομοίωση. Ο μαθητής δεν αποστηθίζει μηχανικά. Γίνεται ένας μικρός συνερευνητής με τον δάσκαλο, κρίνει, υποθέτει, απορρίπτει, αμφισβητεί, συμπεραίνει, ανακαλύπτει ο ίδιος τη γνώση, δοκιμάζοντας και τη χαρά γι' αυτή του την επιτυχία. Έτσι η γνώση γίνεται μόνιμη και ζωντανή. Και το σπουδαιότερο : το νέο αυτό παιδαγωγικό σύστημα δημιουργεί σκεπτόμενα άτομα, ικανά να επιστρατεύσουν την προϋπάρχουσα πείρα και γνώση τους, για αντιμετώπιση παρόμοιων προβληματικών καταστάσεων. Επιπλέον, μέσα σε ένα φιλικό και δημιουργικό κλίμα, εξασφαλίζει την εδραίωση της γνώσης, την ανάπτυξη των δημιουργικών δυνάμεων του παιδιού και τη διαμόρφωση μιας δυναμικής προσωπικότητας με πρωτοβουλία και αποφασιστικότητα, μιας προσωπικότητας που εγγυάται την επιτυχία στη ζωή.

## Γεγονότα και σχόλια

### ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΣΕΛΙΔΑ 4

δεκαετία του '60 και του '70. Ο Fritz Berger έστειλε μήνυμα – χαιρετισμό στην εκδήλωση των εγκαινίων, στην οποία παραβρέθηκαν οι αρχές της Λευκάδας. Το εκθεσιακό υλικό παραχωρήθηκε από τον κ. Νίκο Θερμό. Η πολύ ενδιαφέρουσα αυτή έκθεση του αγαπητού σε όλους μας Ρίκου θα λειτουργεί τις εργάσιμες ημέρες και ώρες. Υπενθυμίζεται ότι το Πάσχα του 2017 θα έχουμε κοντά μας τον Ρίκο και όλη την ομάδα των φίλων «Ελβετών», όπως τους αποκαλούσαμε, κοντά μας.

### Απολογιστική ΓΣ της Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών

Πραγματοποιήθηκε την Κυριακή 28 Φλεβάρη η ετήσια απολογιστική Γενική Συνέλευση της Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών, κατά την διάρκεια της οποίας ο Πρόεδρος της κ. Θανάσης Μελάς αναφέρθηκε στα πεπραγμένα της διοίκησης τον περασμένο χρόνο και αναφέρθηκε και στον σχεδιασμό για τη χρονιά που διανύουμε. Υπογράμμισε ιδιαίτερα την εκδοτική δραστηριότητα της Εταιρείας, που ετοιμάζεται να εκδόσει, τα Πρακτικά του 20ου Συμποσίου και τον 13ο Τόμο της Επετηρίδας με την επιστημονική επιμέλεια του κ. Τριαντάφυλλου Σκλαβενίτη, τον οποίο και ευχαρίστησε.



Στους όπου γης συγχωριανούς  
ευχόμαστε ολόψυχα

*Καλό Πάσχα*

### Κοινωνικά

#### Γεννήσεις - Βαπτίσεις - Αρραβώνες - Γάμοι:

Κατα-κατα-καταρρέουμε και επαναλαμβάνουμε ότι για τα καλά νέα των όπου γης συγχωριανών αρκεί ένα μείλι ή ένα τηλεφώνημα.

#### Θάνατοι:

Τον περασμένο Δεκέμβρη έφυγε απ' τη ζωή ο ξενιτεμένος στο Σίδνεϊ της Αυστραλίας, γνωστός για το παροιμιώδες χιούμορ του και αγαπητός σε όλους τους συγχωριανούς, Αποστόλης Χόρτης (Κωστής) και ετάφη εκεί. Ας είναι ελαφρύ το χώμα που τον σκεπάζει. Τον περασμένο Γενάρη έφυγε από τη ζωή η σεμνή και σεβάσμια συγχωριανή Μαριάννα Δ. Μεσσήνη σε ηλικία 95 ετών και αναπαύεται στο κοιμητήριο του Αϊ - Γιάννη Χορτάτων. Στις 14 του περασμένου Φεβρουαρίου έφυγε απ' τη ζωή η Μαρία Χόρτη του Ιωάννου, σε ηλικία 75 ετών και αναπαύεται στο κοιμητήριο των Χορτάτων. Η εκλιπούσα άφησε το στίγμα της, πρωτοστατώντας στην οικοδόμηση του ιερού ναού του Αγίου Μηνά στη θέση του κατεστραμμένου παμπάλαιου ομώνυμου ναού στο κέντρο του χωριού. Στις 29 Φεβρουαρίου έπεσε σαν κεραυνός εν αιθρία η είδηση για τον πρόωρο χαμό της πάντα πρόσχαρης, ευγενικής και αγαπητής σε όλους όσοι τη γνώρισαν Καίτης Ν. Γρηγοράκη, κόρης του αείμνηστου Σπύρου Βουκελάτου και της Σταυρούλας Βουκελάτου (Καψάλη). Αναπαύεται στο κοιμητήριο Παπάγου. Ας είναι ελαφρύ το χώμα που τις σκεπάζει.

#### Όσει όναρ

Σε κάθε στροφή μ' ελπίδα  
Θα καρτερώ να σ' αντικρύσω....  
Σε κάθε τ' αγέρα φύσημα  
Θα ψάχνω τ' άρωμά σου...  
Με μάτια καρφωμένα στο άπειρο  
Και πάνω από τη θάλασσα  
Σε κάθε ορίζοντα  
Θ' αγναντεύω τον ίσκιο των ματιών σου

Μέχρι να ξεχάσω το χρώμα τους!  
Όσπου να πατήσω την κορφή  
Θα κρατιέμαι από πέτρα και θυμάρι  
Σα να κρατώ τα χέρια σου.  
Θα πετώ πάνω από πόλεις και κάμπους  
Το πλήθος κι ο πλούτος  
Τάχατες μήπως σε κρύβουν,  
Θα ακολουθώ τη μορφή σου  
Με τη σκέψη ακουμπισμένη στον ήλιο

Και σε κάθε χτύπο της καρδιάς μου  
Θ' ακούω τ' όνομά σου  
Ζωσμένος λαχτάρα κι ελπίδα  
Για τη μεγάλη στιγμή  
Και θα ρωτώ τα λάθη μου γιατί  
Εξοργίσανε τη μοίρα την καλή!

### Ψήγματα λευκαδίτικης ιστορίας

#### I. Ο πληθυσμός της Λευκάδας πριν από έναν αιώνα

«Η Λευκάς είχε πληθυσμόν εν συνόλω υπέρ τας 40.000 κατοίκους. Κατά την γενομένην δε απογραφήν του κράτους (1920), ο πληθυσμός της μόλις προσήγγισε τας 30.000 κατοίκων εν συνόλω. Η σοβαρά αύτη μείωσις οφείλεται εις διάφορα αίτια μεταξύ των οποίων τα σπουδαιότερα είναι: Η μετανάστευσις εις Αμερικήν αρξαμένη από του έτους 1900 και εντεύθεν και η διασπορά πολλών Λευκαδίων εις διάφορα μέρη της Ελλάδος και προπαντός εις Αθήνας, Πάτρας, Κέρκυραν και αλλαχού».

#### II. Στοιχεία ανθρωπογεωγραφίας για το Διαμπλιάνι των αρχών του 20ου αιώνα

A. Χορτάτα: «Επί ανωμάλου και πετρώδους εδάφους κείμενος ο συνοικισμός ούτος, ανήκων εις τον τέως δήμον Απολλωνίων, αποτελείται από 341 κατοίκους (ΣΣ: απογραφή του 1920). Προϊόντα δημητριακά μάλλον και κηπευτικά. Όλοι είναι εύποροι, κτηνοτρόφοι και φιλησυχώτατοι. Επίθετον: Χόρτης» [ ΣΣ: Παραλείπονται επίθετα τα οποία απαντούσαν και τότε στα Χορτάτα (Μεσσήνης, Βουκελάτος, Αχείμαστος, Βλαντής, Βράιλας, Τζεφριός) – τα περισσότερα από αιώνων. Επίσης παραλείπεται το βασικό εξαγωγίμο προϊόν, το κρασί].  
B. Νικολή- κάτοικοι 126, Άγιος Βασίλειος - κάτοικοι 63, Μανάση- κάτοικοι 140. Απόκεντροι και απρόσιτοι μικροσυνοικισμοί, ανήκοντες εις τον τέως δήμον Απολλωνίων και εντός βαθυτάτης χαράδρας (εκ των χωρίων Κομπλιού και Χορτάτων αρχομένης και ληγούσης εις τον κάμπον Βασιλικής) κείμενοι, είναι μάλλον κρύπται, εντός των βράχων εκτισμένοι από πολλών ετών (ΣΣ: από αιώνων), ως κρυσφύγετον των κατά την εποχήν των πειρατών (κουρσάρων) διωκομένων.

#### III. Λευκαδίτικη σάτιρα

Ο ευφρέστατος χωρικός Κάουρας άφησε εποχή με τις πολύ εύστοχες σάτιρές του. Για κάθε χωριό είχε επινοήσει και μια σάτιρα και όταν την αφηγούνταν στους φίλους του έπεφτε ακράτητο γέλιο. Έλεγε για παράδειγμα: στο τάδε χωριό εβάλανε το ματέρι μέσα στο νερό, για να μακρύνει και να φτάσει στο μέγεθος που θέλανε. Σε άλλη περίπτωση ότι δυο χωρικοί ξεχέρωσαν ένα χωράφι και έσπειραν ... αλάτι. Επειδή όμως δεν φύτευαν, νόμισαν πως το τρώει κάποιο άγνωστο ζώο και αποφάσισαν να φρουρήσουν το χωράφι νύχτα. Πήραν, λοιπόν, τους γκράδες τους και πιάσανε θέση στις πλάγιες πλευρές του χωραφιού, όταν κατά τύχην επέταξε μια μεγάλη ακρίδα, που πήγε κι έκατσε στου ενός το στήθος. Δείχνοντας το συγκεκριμένο σημείο εκείνος ειδοποίησε τον άλλο φρουρό, λέγοντας: «Ακρίδας, μπρε, και βάρτου» (=χτύπα τον). Και επειδή, βέβαια, δεν τον έβλεπε, φώναξε: «Σήκω, μπρε, που έπεσε κάτω και γελάς!». Άλλοι χωρικοί, κατά τον Κάουρα, πέρασαν τη σαρδέλα (το ψάρι) για καναρίνι, επειδή έχει κόκκινα μάτια, και τη βάλανε σε κλουβί. Άλλοι πήγανε να βγάλουνε έναν γάιδαρο από το πηγάδι στο οποίο είχε πέσει κι είχε 2-3 μέρες μέσα στο νερό. Όταν είδανε την ουρά του να στάζει μέσα στο πηγάδι, φώναξαν: «Τραβάτε, ορέ, την ουρά του και στάζει μέσα στο νερό που θα πιούμε!». Άλλοι πήγανε να πάρουνε νερό απ' το πηγάδι - είχε πανσέλινο - και, όταν είδαν το σχήμα του φεγγαριού στην επιφάνεια του νερού, το πέρασαν για μανούρι κι εκείνος που πήγε να το βγάλει πνίγηκε. Οι υπόλοιποι, βλέποντας ότι δεν βγαίνει απ' το πηγάδι, νόμισαν ότι κάθεται μέσα και τρώει το κεφαλοτύρι. Έπεσαν, λοιπόν, κι αυτοί ... Άλλος χωρικός βγήκε παγάνα, για να βρει το γαιδούρι του. Αυτό όμως κάποια στιγμή επέστρεψε στο σπίτι και η νοικοκυρά φώναξε στον άντρα της: «Ελα στο σπίτι, γιατί το γαιδούρι γύρισε». Κι εκείνος: « Τώρα, μωρή; Αφού βγήκα που βγήκα, θα συνεχίσω να το ψάχνω». Άλλος χωρικός αγόρασε ένα ατίθασο μουλάρι και το βράδυ πήγε στον στάβλο να το ταΐσει. Εκείνο όμως τον κλώτσησε και τον ξανακλώτσησε. Και το αφεντικό του: «Μάτσο μου, δεν γνωρίζεις, δα, τον αφέντη σου;». Άλλος πήγε στην Εκκλησία και άναψε λαμπάδα στην Παναγία, αλλά δεν την στερέωσε καλά κι η εικόνα πήρε φωτιά. Κι εκείνος απομακρύνθηκε σταυροκοπούμενος και λέγοντας: «Δικό σου είναι, κυρούλα μου, και ... κάψτο». Κι όταν είδε να βγαίνουν οι φλόγες απ' τα παραθύρια του καιόμενου ναού, φώναξε κατάπληκτος: «Πω, πω! Βγαίνουν οι ψυχές του Μεγαλοδύναμου!».

**Παναγιώτης Θ. Κουνιάκης, Η νήσος Λευκάς από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς, 1928, σελ. 62-63 και 89-90**

#### Ένας μετά τον Άλλο

Έτσι που τώρα παίρναμε  
Το δρόμο τον μεγάλο,  
Ολοένα και ταχύτερα,  
Ένας μετά τον άλλο

Σακατεμένοι απόμαχοι,  
Με τις πληγές ακόμα,  
Νωπές από τα βάσανα,  
Σερνόμαστε στο χώμα

Που κάποτε φιλόξενο  
Μας γέννησε και τώρα  
Ξανά μας καλοδέχεται

Στην ύστερή μας ώρα  
Κι εκεί που περιμένουμε  
Κι εγώ με τη σειρά μου  
βαθιά πια τώρα θλίβομαι,  
συντρίμια τα όνειρά μου!

Θεοφάνης Κ. Χόρτης, St.  
Clloyd, Mn, USA,  
271/1/2007

